

NOWE

na
100%

REPETYTORIUM

SZKOŁA
PODSTAWOWA

JĘZYK **POLSKI**

ZGODNE
Z WYMAGANIAMI
CKE

polecane przez
nauczycieli

**pewniak
na teście**

pewniaki
na test

niezbędne
wiadomości

osiągniesz
najwyższy wynik

klasy
7-8

 G R E G
WYDAWNICTWO EDUKACYJNE

NOWE *na 100%*
REPETYTORIUM
SZKOŁA
PODSTAWOWA

JĘZYK **POLSKI**

klasy
7-8

Autorzy:

Zespół redakcyjny Wydawnictwa GREG®

Wykorzystano materiały:

Jakuba Bączyńskiego, Karoliny Cichockiej, Olgi Gradoń,
Adama Karczewskiego, Anny Kremiec, Jakuba Matusiaka,
Damiana Molickiego, Izabeli Nałódki, Agnieszki Nawrot,
Marioli Rokickiej, Doroty Stopki, Lucyny Szary, Aldony Szóstak,
Barbary Włodarczyk, Bogumiły Wojnar, Kamili Zawadzkiej,
Marii Zagńskiej

Redaktor prowadzący serii:

Agnieszka Antosiewicz

Redakcja i korekta:

Agnieszka Antosiewicz, Karolina Rymut-Kościelniak,
Joanna Tomasik, Maria Zagńska

ISBN: 978-83-8186-194-6

wydanie I

© Copyright by Wydawnictwo GREG® Sp. z o.o.

Wydawnictwo GREG®

ul. Klasztorna 2B
31-979 Kraków
tel. 12 680 15 50
www.greg.pl

Księgarnia internetowa: www.greg.pl

Znak firmowy GREG® zastrzeżony w Urzędzie Patentowym RP.
Wszystkie prawa zastrzeżone.

Żadna część niniejszej publikacji nie może być reprodukowana
lub przedrukowana bez pisemnej zgody Wydawnictwa GREG®.

Layout i skład:

Pracownia Register

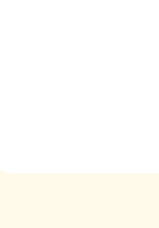
Okładka:

Aleksandra Zimoch

Wykorzystano zdjęcia:

ESB Professional, Monkey Business Images / Shutterstock.com

**POZNAJ POZOSTAŁE
REPETYTORIA!**

Drogi uczniu!

Trzymasz w ręku *Repetitorium Szkoła Podstawowa Język Polski* dla klas 7–8, które jest najnowszym i najbardziej aktualnym zbiorem informacji z przedmiotu, którego będziesz się uczyć. Książka jest w pełni zgodna z nową podstawą programową, dzięki czemu możesz być pewien, że znajdziesz tu **wszystkie informacje, których potrzebujesz**, i żadnych zbędnych treści. Materiał jest przedstawiony prostym i zrozumiałym językiem, podzielony na rozdziały i podrozdziały wyodrębniające to, co ważne – to wszystko pomoże Ci w nauce i ułatwi ją. Znajdziesz tutaj **omówienia lektur i wierszy oraz przystępnie napisany dział językowy i gramatyczny**, które zawierają pełny zestaw wiadomości z klas 7–8 szkoły podstawowej.

Praktyczną pomocą w nauce jest znajdujący się na marginesach **znaczek „pewniak na teście”**. Wskazuje on treści, które zazwyczaj pojawiają się w pytaniach we wszelkich testach sprawdzających wiedzę, a także w podręcznikach i na klasówkach. Warto zwrócić na nie szczególną uwagę – jest duże prawdopodobieństwo, że i Ty spotkasz się z pytaniami o te zagadnienia!

Nasze repetytorium z pewnością pomoże Ci przygotować się do lekcji, sprawdzianu, odpowiedzi czy klasówki. Przejrzysta forma książki i jej przyjazna dla oka, kolorowa szata graficzna sprawią, że chętnie będziesz sięgał po tę pozycję przy codziennej nauce, jak i przy powtórkach do egzaminu ósmoklasisty!

Z *Repetitorium Szkoła Podstawowa Język Polski* z całą pewnością język polski nie będzie miał przed Tobą żadnych tajemnic!

Zespół redakcyjny
Wydawnictwa GREG

Pewniak
na teście

Spis treści

ANALIZA I INTERPRETACJA

Tekst	9
Jak zbudowany jest utwór literacki?	11
Środki stylistyczne	12

LIRYKA

Typy liryki.....	16
Elementy utworu lirycznego.....	16
Gatunki liryczne	17
Wersyfikacja	19

OBOWIĄZKOWE UTWORY LIRYCZNE

Jan Kochanowski.....	25
Fraszki (wybór)	26
Pieśni	36
Treny	41
Tren VII	41
Tren VIII	42

OMÓWIENIE UTWORÓW POETYCKICH

Wybrane wiersze poetów z listy lektur obowiązkowych oraz wiersze z podręczników	46–73
--	-------

EPIKA

Elementy utworu epickiego	75
Bohater literacki	76
Gatunki epickie.....	77
Analiza i interpretacja utworu epickiego – krok po kroku!	81

OBOWIĄZKOWE UTWORY EPICKIE

Opowieść wigilijna Charles Dickens.....	84
Kamienie na szaniec Aleksander Kamiński	93
Pan Tadeusz (księgi I, II, IV, X, XI, XII) Adam Mickiewicz.....	104
Reduta Ordona Adam Mickiewicz.....	118
Świtezianka Adam Mickiewicz	123
Artysta Sławomir Mrożek.....	128
Mały Książę Antoine de Saint-Exupéry	131
Latarnik Henryk Sienkiewicz.....	147
Quo vadis (fragmenty) Henryk Sienkiewicz	153
Szyfrowe prace (fragmenty) Stefan Żeromski	161

DRAMAT

Najważniejsze gatunki dramatyczne	176
Elementy dramatu	177
Jak wygląda dramat?	178
Analiza i interpretacja dramatu – krok po kroku!	180

OBOWIĄZKOWE UTWORY DRAMATYCZNE

Zemsta Aleksander Fredro	183
Dziady cz. II Adam Mickiewicz	192
Balladyna Juliusz Słowacki	199

TWORZENIE WYPowiedzi

Elementy retoryki	215
Jak napisać	220
Rozprawka	220
Recenzja	226
Przemówienie	229
Wywiad	234
Podanie	237
Życiorys	242
Konstrukcja CV	243
List motywacyjny	245
Analiza tekstu ikonicznego	247

KSZTAŁCENIE
JĘZYKOWE

Zróżnicowanie wypowiedzi	250
Zróżnicowanie słownictwa	255
Znaczenie wyrazów	260

GRAMATYKA
JĘZYKA POLSKIEGO

Fonetyka – nauka o głoskach	266
Słowotwórstwo	279
Fleksja	283
Imiesłowy	285
Składnia	287

UWAGA!

**ANALIZA
I INTERPRETACJA**

Tekst

Najogólniej **tekstem jest każdy zapisany ciąg słów, który da się wyodrębnić w pewną całość**, która przekazuje jakieś treści – czyli jest komunikatem. Ze względu na funkcje można podzielić teksty na:

<p>teksty użytkowe</p>	<p>Teksty informacyjne – przekazują wiedzę o rzeczywistości w sposób jak najbliższy prawdzie. Dominują zdania oznajmujące, brak nacechowania emocjonalnego. Pełnią funkcję informatywną.</p> <p>Teksty reklamowe – reklama jest tekstem perswazyjnym, czyli zachęcającym do podjęcia jakiegoś działania, decyzji, np. kupienia czegoś.</p> <p>Inne teksty użytkowe – wykorzystywane powszechnie w różnych sytuacjach:</p> <ul style="list-style-type: none"> ◆ instrukcja ◆ dedykacja ◆ podanie ◆ zaproszenie ◆ życiorys, CV ◆ ogłoszenie ◆ list oficjalny
<p>teksty publicystyczne</p>	<p>Wypowiedzi na określony temat, np. bieżących wydarzeń, społeczeństwa, polityki, kultury i innych. Wykorzystywane w środkach masowego przekazu powinny docierać do szerokiego grona odbiorców. Charakteryzują się prostym językiem, bywają nacechowane emocjonalnie.</p> <p>Teksty dziennikarskie – najczęstsze gatunki:</p> <ul style="list-style-type: none"> ◆ artykuł ◆ esej ◆ felieton ◆ informacja prasowa ◆ reportaż ◆ komentarz ◆ recenzja

LIRYKA – to jeden z trzech (obok epiki i dramatu) rodzajów literackich, obejmujący utwory, w których nadrzędną rolę odgrywa **podmiot liryczny**. Utwory te **przedstawiają przeżycia wewnętrzne podmiotu lirycznego** poprzez wypowiedź monologową (rzadziej dialogową), cechują się subiektywizmem. Język podporządkowany jest **funkcji poetyckiej i funkcji ekspresywnej (wyrażanie emocji) języka**. W porównaniu do pozostałych rodzajów literackich cechuje się występowaniem **wielu środków stylistycznych**. Utwór liryczny zazwyczaj dzieli się na **wersy i strofy**, często występują **rimy**.

Typy liryki

- ♦ **Liryka bezpośrednia** – podmiot liryczny wyraża się w pierwszej osobie, wyznaje swoje uczucia, opisuje przeżycia.
- ♦ **Liryka pośrednia** – podmiot liryczny wyraża swoje uczucia poprzez opisy sytuacji, zdarzenia, nie wypowiada się wprost. Wyraża się w trzeciej osobie lub bezosobowo.
- ♦ **Liryka podmiotu zbiorowego** – podmiot liryczny to „my” liryczne, wypowiada się, prezentując uczucia, przemyślenia określonej zbiorowości.
- ♦ **Liryka zwrotu do adresata** – podmiot liryczny kieruje swoją wypowiedź do konkretnego adresata (człowieka, przedmiotu, Boga, zjawiska abstrakcyjnego, idei).

Podział liryki ze względu na temat: **liryka miłosna, religijna, patriotyczna, refleksyjna, opisowa, apelu, refleksyjno-filozoficzna** i inne.

Elementy utworu lirycznego

- ♦ **Podmiot liryczny** – to inaczej osoba mówiąca w wierszu. Trzeba pamiętać, że **nie można utożsamiać podmiotu lirycznego z autorem wiersza**. Podmiot liryczny może zwracać się do **adresata wiersza**, ale adresat nie zawsze jest ujawniony.
- ♦ **Wers** – to podstawowa jednostka w budowie wiersza, jedna samodzielna linijka.
- ♦ **Strofa** – inaczej zwrotka. To powtarzający się w utworze lirycznym układ wersów oddzielonych od siebie graficznie.
- ♦ **Refren** – wers lub grupa wersów, np. cała zwrotka lub jeden wers, powtarzająca się regularnie w utworze lirycznym.
- ♦ **Rym** – powtarzające się podobne brzmieniowo zakończenia wyrazów w wersie.
- ♦ **Rytm** – dostrzegalna przez odbiorcę utworu powtarzalność głosek, akcentów, pauz, wersów lub innych części.

Gatunki liryczne

Nazwa	Charakterystyczne cechy	Przykłady
Fraszka	Krótki, wierszowany utwór, najczęściej żartobliwy, oparty na dowcipnym pomysle; często zakończony puentą.	J. Kochanowski <i>Na lipę, Na nabożną, Na zdrowie, Na dom w Czarnolesie</i> J. Twardowski <i>Nie łabędzi śpiew, Ratunek, Z bliska</i>
Pieśń	Najstarszy gatunek liryczny. Charakteryzuje się melodyjnością, zrytmizowaniem tekstu, podziałem na strofy, powtórzeniami, z których najbardziej oczywistym jest refren.	J. Kochanowski <i>Serce roście, Nie porzucaj nadzieje, Pieśń świętojańska o Sobótce</i> F. Karpiński <i>Pieśń poranna, Pieśń wieczorna, Pieśń o Narodzeniu Pańskim</i> K.I. Gałczyński <i>Pieśni</i>
Tren	Utwór liryczny poświęcony osobie zmarłej, rozpamiętujący jej zalechy i dokonania; wyrażający uczucia smutku, żalu, rozpacz.	J. Kochanowski <i>Treny</i> W. Broniewski <i>Brzoza</i>

Rymy

Rodzaj rymów	Charakterystyka	Przykład
rymy krzyżowe (przeplatane)	Rymowany co drugi wers; według schematu: .....a .....b .....a .....b	<i>Oto tu jest największe Colosseum świata, Tu serce żądz i życia bije najwymowniej, Tu tajemny sens wiąże i entuzjazm brata Milion ludzi na wielkiej rozsiadłych widowni.</i> K. Wierzyński <i>Match footballowy</i>
rymy parzyste	Rymuje się wers pierwszy z drugim, trzeci z czwartym, piąty z szóstym: .....a .....a .....b .....b	<i>Anioł, który dziecko niósł, Białą brzozę w ziemię wrósł, Lecz nim stanął – klasnął w dłonie, Zmienił dziecko w gniazdo wronie!...</i> K. Iłakowiczówna <i>Anioł w brzozę zmieniony</i>
rymy okalające	Najczęściej występują w strofach czterowersowych; rymuje się wers pierwszy z czwartym, a drugi z trzecim: .....a .....b .....b .....a	<i>Śniło mi się dziś niebo: zaraz je poznałem Po zapachu koniczyn i śpiewie skowronka. Cykały w trawie świerszcze, falowała łąka, I wiem, że był tam Pan Bóg, choć go nie widziałem.</i> J. Lechoń <i>Niebo</i>

OBOWIĄZKOWE UTWORY LIRYCZNE

- **Fraszki** (wybór) Jan Kochanowski
Do gór i lasów • Do Hanny • Na dom w Czarnolesie •
Na lipę • Na młodość • Na nabożną • Na starość •
Na zdrowie • O doktorze Hiszpanie • O miłości •
O rozkoszy • O żywocie ludzkim
- **Pieśni** (wybór) Jan Kochanowski
Hymn do Boga – Pieśń XXV – *Czego chcesz od nas,
Panie...* • Pieśń świętojańska o Sobótce – Pieśń Panny XII –
Wsi spokojna, wsi wesoła... • Pieśń IX/II - *Nie porzucaj
nadzieje...* • Pieśń XIX/II - Pieśń o dobrej sławie •
Pieśń II/I – *Serce roście patrząc na te czasy...*
- **Treny** Jan Kochanowski
Tren VII • Tren VIII
- wybrane wiersze poetów wskazanych w klasach
IV–VI, a ponadto wybrane wiersze: Krzysztofa Kamila
Baczyńskiego, Zbigniewa Herberta, Bolesława Leśmiana,
Czesława Miłosza, Tadeusza Różewicza, Wisławy
Szymborskiej, oraz aforyzmy Stanisława Jerzego Leca

Jan Kochanowski

Pewniak
na teście

Urodził się w 1530 r. w Sycynie pod Zwoleniem, w rodzinie szlacheckiej. W 1544 r. podjęciem nauki w Akademii Krakowskiej rozpoczął piętnastoletni okres studiów i podróży. Po kilkuletnim pobycie w Krakowie mieszkał krótko w Królewcu, kształcąc się na tamtejszym uniwersytecie, po czym wyjechał do Włoch, gdzie studiował w Padwie. Okres padewski to także **okres licznych podróży** – do Rzymu, Neapolu i na koniec do Francji. Po krótkim pobycie w Paryżu Kochanowski powrócił do Polski w 1559 r. Dzięki wieloletnim studiom, wędrownkom i kontaktom z elitą intelektualną zyskał wszechstronne wykształcenie humanistyczne.

Po powrocie do kraju rozpoczął służbę dworską. Przebywał na dworze magnata Jana Firleja i w siedzibach biskupów Filipa Padniewskiego oraz Piotra Myszkowskiego. Później został mianowany sekretarzem króla Zygmunta Augusta i jednym z jego dworzan. Lata spędzone na dworze królewskim stanowiły najbardziej wszechstronny okres twórczości poetyckiej Kochanowskiego. Sprzyjała temu specyficzna atmosfera kulturalna Wawelu, skupiającego wówczas dużą grupę literatów – dworzan i wybitnych humanistów. Kraków stanowił wtedy najważniejszy ośrodek życia umysłowego w Polsce.

W 1571 r. Kochanowski porzucił dwór i osiadł w rodzinnym Czarnolesie. Założył rodzinę, około 1575 r. poślubił Dorotę Podlodowską. Prowadził spokojne życie ziemianina. Zmarł nagle w Lublinie **w 1584 r.**, pochowany został w Zwoleniu na Kielecczyźnie.

Jan Kochanowski tworzył lirykę, jest autorem m.in. *Pieśni, Fraszek*, utworu dramatycznego *Odprawa posłów greckich, Psalterza Dawidowego* – poetyckiej parafrazy psalmów oraz wybitnego i wyjątkowego na skalę europejską cyklu 19 trenów, napisanego po tragicznej śmierci córki Urszuli.

Najwybitniejszy poeta Polski królewskiej został uznany za twórcę poezji polskiej. Stworzył narodowy, nowoczesny język poetycki, którego użył w licznych gatunkach literackich. Interesował się światem wewnętrznych przeżyć człowieka przy jednoczesnej wnikliwej obserwacji rzeczywistości – od codzienności po sprawy ważne dla kraju i narodu. Jan Kochanowski tworzył w okresie renesansu, zwanym także odrodzeniem (epoka w dziejach kultury europejskiej od połowy XIV do końca XVI w.). Dzięki starannemu wykształceniu znał łacinę, grekę i język hebrajski, co umożliwiło mu czytanie literatury antycznej w oryginale. Dużo podróżował po Europie. Stał się przedstawicielem renesansowego humanizmu. Zainspirowani kulturą starożytną twórcy renesansu stworzyli nowy ideał człowieka: wszechstronnego, zainteresowanego światem, własną naturą i życiem, łączącego poczucie wolności z wysokimi wymaganiami wobec siebie. Literatura renesansowa nawiązywała do tradycji antycznych, ale jej twórcy dążyli też do uznawania języków narodowych. Dzieła literackie tego okresu charakteryzowała harmonia treści i doskonałości stylistycznej.

Etapy życia Jana Kochanowskiego:

- ♦ młodość i edukacja
- ♦ podróże po Europie – okres padewski
- ♦ okres dworski
- ♦ okres czarnoleski

Pewniak
na teście

Pewniak
na teście

Pewniak
na teście

Pewniak
na teście

Pewniak
na teście

POWIEŚĆ

REALISTYCZNA

Odmiana powieści wykształcona w epoce pozytywizmu. Powieść ma na celu ukazywać wycinek z nurtu życia człowieka, społeczeństwa, w obiektywny sposób przedstawiać wydarzenia i motywacje bohaterów. W Polsce powieści realistyczne tworzyli Bolesław Prus, Henryk Sienkiewicz, Eliza Orzeszkowa.

- ♦ **Spółeczno-obyczajowa** – najważniejsza odmiana powieści. Cechuje się narracją w 3 os. l. poj., bogatymi opisami środowiska, w jakim rozgrywa się akcja, prezentowaniem życia wybranej grupy społecznej, dużym obiektywizmem w przedstawianiu bohaterów i ich postaw, motywacji. Jest to np. *Lalka* Bolesława Prusa.
- ♦ **Kryminalna** – odmiana powieści popularnej, w której opisywane są zbrodnie oraz metody i etapy dotarcia do jej sprawcy. Bohaterem jest zwykle detektyw (policjant), prowadzący śledztwo. Akcja jest dynamiczna, żywa. Zaliczamy tu np. powieści Agathy Christie.
- ♦ **Powieść historyczna** – przedstawione wydarzenia rozgrywają się w czasach wcześniejszych niż te, w których autor tworzy. Bazuje na dokumentach historycznych, ale historyczna prawda uzupełniana jest elementami fikcji, bohaterowie historyczni spotykają się z fikcyjnymi, ale prezentowanymi w realistyczny sposób, np. *Quo vadis* Sienkiewicza.
- ♦ **Przygodowa** – odmiana powieści, w której fabuła w dużej mierze opiera się o relacje z podróży do dalekich, niebezpiecznych krain, bohaterowie przeżywają mnóstwo przygód, akcja jest wartka, pełna nieoczekiwanych zwrotów. Powieść ma służyć rozrywce, ale też posiada walory edukacyjne, może nieść naukę moralną. Jest to np. *W pustyni i w puszczy* Henryka Sienkiewicza.
- ♦ **Powieść współczesna** – oznacza, że autor wykreował świat osadzony w czasach, w których sam żyje, zna go z doświadczenia, jest jemu współczesny (nie należy mylić z literaturą współczesną w rozumieniu utworów napisanych np. po 1989 r., które określane są jako „literatura współczesna”). Zatem powieścią współczesną będzie *Lalka* Bolesława Prusa i *Kwiat kalafiora* Małgorzaty Musierowicz.

FANTASTYCZNA

Odmiana powieści, w której świat przedstawiony zawiera elementy, które uważane są za nierealne, niemożliwe, ale w toku narracji powieści traktowane są jako realne. Twórcy często sięgają po motywy baśniowe, ludowe, bazując na historii i mitologii, ale również wybiegają w przyszłość, posługując się naukowo-technicznym słownictwem.

- ♦ **Science-fiction (fantastyczno-naukowa)** – w świecie przedstawionym występują elementy nierealne, powstałe wskutek przewidywanego rozwoju nauki i techniki. Rozwój cywilizacyjny, zwykle w przyszłości, ma wpływ na życie jednostki oraz całego społeczeństwa, co jest przedmiotem zainteresowań twórców SF. W świecie przedstawionym nie występują elementy cudowne, magiczne, wydarzenia zachowują zasadę prawdopodobieństwa, opierają się na zasadach np. fizyki. Zaliczamy tu m.in. powieści Stanisława Lema.
- ♦ **Fantasy** – w świecie przedstawionym występują elementy nadprzyrodzone, postacie i przedmioty magiczne, postacie mające nadprzyrodzone zdolności, umiejscowione w fikcyjnym świecie. Charakterystyczną cechą powieści fantasy jest występowanie postaci mitologicznych, baśniowych, legendarnych. Twórcami fantasy byli J.R.R. Tolkien (*Hobbit, czyli tam i z powrotem*, *Władca Pierścieni*), C.S. Lewis (*Opowieści z Narnii*), fantasy pisze też Andrzej Sapkowski (saga o Wiedźminie).
- ♦ **Horror** – inaczej fantastyka grozy. Odmiana fantastyki, w której świat przedstawiony jest prawdopodobny i zbudowany na wzór rzeczywistości, ale w jego obręb wprowadzone zostają zjawiska nadprzyrodzone, co ma wywołać u czytelnika grozę, niepokój, obrzydzenie, strach, szok. Bohaterami są wampiry, zombie, nawiedzone domy, demony, duchy, wilkołaki i inne stwory, ale też zabójcy, psychopaci. Twórcy gatunku to m.in.: H.P. Lovecraft, Mary Shelley (*Frankenstein*), Bram Stoker (*Drakula*), E.A. Poe, Stephen King, Dean Koontz, w Polsce: Łukasz Orbitowski, Jarosław Grzędowicz, Andrzej Pilipiuk.

Analiza i interpretacja utworu epickiego – krok po kroku!

Analiza i interpretacja utworu epickiego na przykładzie *Żony modnej* I. Krasickiego

Wstęp	Gatunek utworu, autor i czas powstania	Jaki gatunek reprezentuje utwór? Kim był autor, w jakiej epoce pisał? Czym charakteryzowała się ta epoka? (to może, choć nie musi, być istotne dla interpretacji utworu)	<i>Żona modna</i> to utwór napisany w epoce oświecenia, którego jednym z najwybitniejszych przedstawicieli był Ignacy Krasicki. Okres ten charakteryzował się intensywnym rozwojem kultury. Zauważalne były wpływy południowoeuropejskich państw i zmieniająca się moda. W zapomnienie odchodziło to, co niemieckie, popularnością cieszyło się wszystko, co francuskie i włoskie.
	Główny temat (problematyka)	Co jest głównym tematem utworu? Jaki problem porusza autor?	W satyrze Krasickiego został poruszony temat bezkrytycznego podążania za zagraniczną modą i zwyczajami.
Rozwinięcie	Czas i miejsce akcji	Kiedy i gdzie toczy się akcja?	Akcja utworu toczy się w większości na wsi, w majątku pana Piotra, do którego wprowadza się pochodząca z miasta żona bohatera.
	Bohaterowie	Kim są najważniejsi bohaterowie? W jakich relacjach ze sobą pozostają?	Główni bohaterowie utworu to pan Piotr, polski szlachcic, i jego żona.
	Rodzaj narracji	Kim jest narrator? W której osobie się wypowiada? Czy jest jednocześnie bohaterem utworu? Jaki ma stosunek do opisywanych zdarzeń i postaci?	Narracja prowadzona jest w pierwszej osobie. O swoich doświadczeniach opowiada pan Piotr – narrator i bohater utworu. Odnosi się do nich z pewnym dystansem, oceniając jednocześnie swoje postępowanie. Uznaje swoją pazerność, ponieważ zdecydował się na małżeństwo dla majątku, a później pozostał bierny wobec postępowania żony, którego nie akceptował. Negatywnie ocenia też charakter żony, która bezmyślnie ulega modzie na wszystko, co francuskie, jest rozrzutna, nie szanuje męża.
	Punkt kulminacyjny	Jakie jest najważniejsze wydarzenie? Co ma na nie wpływ?	Punkt kulminacyjny utworu stanowi pożar stodoły spowodowany fajerwerkami, które miały uświetnić jedno z przyjęć żony. To ostatecznie przekonuje pana Piotra do przeprowadzki do miasta, za którym tęskni małżonka.

Charles Dickens

Pisarz angielski, żyjący w latach **1812–1870**. Pierwszy utwór Dickensa, który zdobył niezwykłą popularność, nosił tytuł *Klub Pickwicka*. Jest to seria zabawnych i pogodnych opowiadań o kilku dżentelmenach podróżujących po Anglii i rozkoszujących się urokami życia, a szczególnie dobrym jedzeniem. W następnych powieściach: *Oliver Twist*, *David Copperfield*, *Życie i przygody Nicholasa Nickleby* Dickens poruszył problem ludzi, a szczególnie dzieci niesprawiedliwie potraktowanych przez los, które jednak dzięki dobrym osobom i różnym zbiegom okoliczności zyskują szczęście. Osobną grupę utworów stanowią tak zwane opowieści bożonarodzeniowe: *Świerszcz za kominem*, *Dzwony* i *Opowieść wigilijna*. Dickens jest autorem wspomnień z podróży do Włoch i Stanów Zjednoczonych, a także powieści historycznych.

Opowieść wigilijna

GENEZA

Opowieść wigilijna należy do cyklu tzw. opowieści bożonarodzeniowych. Pisarz rozpoczął pracę nad utworem w październiku, a ukończył w listopadzie tego samego roku – zajęło mu to około 6 tygodni. Utwór wydano przed Bożym Narodzeniem i od początku sprzedawał się znakomicie. W cyklu znajdują się jeszcze powieści *Dzwony* i *Świerszcz za kominem*. Czytanie *Opowieści wigilijnej* stało się bożonarodzeniową tradycją w krajach anglosaskich.

Pomysł fabularny pojawił się już w powieści *Klub Pickwicka*, w której stary sknera i zręda Gabriel Grab doznaje duchowej przemiany po spotkaniu z chochlikami. Sprawiają, że ogląda wigilijną kolację ubogich, ale kochających się ludzi.

GATUNEK

Pewniak na teście

Tytuł utworu wskazuje na „opowieść” jako gatunek, jest to często synonim opowiadania, noweli lub niewielkiej powieści. Odnosi się do utworów epickich średniego rozmiaru, będących na pograniczu noweli i powieści. Posiada jednowątkową fabułę, chronologiczny przebieg zdarzeń, liczne epizody, opisy, refleksje. Kompozycja jest jednak swobodniejsza niż w przypadku noweli.

Utwór posiada podtytuł: *Kolęda prozą, czyli opowieść wigilijna o duchu*. I jak kolęda podzielona jest na pięć strofek (rozdziałów).

NARRACJA

W utworze **dominuje narracja trzecioosobowa**. Narrator nie bierze udziału w wydarzeniach, nie należy do świata przedstawionego. **Jest narratorem wszechwiedzącym i często**

komentuje wydarzenia. Z tych komentarzy można dowiedzieć się, jaki jest jego stosunek do wydarzeń, bohaterów. Wielokrotnie też zdradza swoją obecność, zwracając się bezpośrednio do czytelników, wypowiada się w pierwszej osobie, budując napięcie. Z tego powodu utwór przypomina gawędę.

Pewniak na teście

CZAS I MIEJSCE AKCJI

Wydarzenia rozgrywają się w dzień wigilii Bożego Narodzenia, w noc wigilijną i w święta, w połowie XIX w.

Pewniak na teście

- ♦ **Czas realny** – wydarzenia rozpoczynają się w wigilię świąt Bożego Narodzenia, około godziny trzeciej po południu. Scrooge kończy pracę w kantorze. Akcja obejmuje wieczór wigilijny (pojawienie się ducha Marleya), noc (wędrówki z trzema zapowiedzianymi duchami), Boże Narodzenie (przechadzka po Londynie, wizyta w domu Freda) oraz dzień po Bożym Narodzeniu (w krajach anglosaskich święta trwają tylko jeden dzień). W tym dniu Scrooge udaje się do kantoru, rozmawia z Bobem Cratchitem, zapowiada popołudniowe spotkanie w sprawie pomocy rodzinie Boba.
- ♦ **Czas fantastyczny** – Marley zapowiada wizyty duchów w ciągu trzech kolejnych nocy. Pierwszy duch ma się pojawić, gdy zegar wybije pierwszą, drugi duch o tej samej godzinie następnej nocy, trzeci – kolejnej nocy, ale o godzinie dwunastej. Zjawy odwiedzają Scrooge'a o zapowiadanej porze.

Pewniak na teście

Pewniak na teście

Miejsce akcji to Londyn oraz małe miasteczko (kantor, ulice Londynu, mieszkania Scrooge'a i Boba).

Pewniak na teście

Podczas fantastycznych wypraw w czasie i przestrzeni z duchami Scrooge odwiedza różne miejsca – miasteczko, gdzie dorastał, miasteczko, gdzie się uczył, szkołę, sklep pana Fezzwiga, mieszkanie byłej narzeczonej, latarnię morską, okręt, mieszkanie Freda, londyńską giełdę, mieszkanie zadłużonej rodziny, biedne dzielnice Londynu, swoje mieszkanie, gdzie leży martwy, cmentarz.

ŚRODKI STYLISTYCZNE

Nazwa	Cytat	Funkcja
metafora	<i>Zimno wewnętrzne skurczyło mu oblizcze, ścisnęło spiczasty nos, zmarszczyło czoło (...).</i>	Pokazuje chłodną atmosferę, którą roztaczał wokół bohater, odpychając od siebie ludzi.
wyliczenie	<i>(...) umiał on [Scrooge] uchwycić, wyrwać, wykręcić, wygniść i wydrapać, a nigdy nie wypuścić.</i>	Czasowniki pokazują skąpstwo bohatera i jego bezwzględność wobec innych osób.
epitety	<i>[Wewnętrzne zimno Scrooge'a] zaczerwieniło oczy, zeszywniło postawę, zsiąpiło zacięte usta i objawiało się na zewnątrz suchym i skrzypiącym głosem. Białawy szron pokrywał mu głowę, brwi i ostrospiczasty podbródek.</i>	Budują w czytelniku niechęć do bohatera i udowadniają, że wygląd odzwierciedlał jego podły charakter.

Pewniak na teście

**TWORZENIE
WYPOWIEDZI**

Elementy retoryki

ZAPAMIĘTAJ!

Retoryka – sztuka prawidłowego wypowiedzania się i prowadzenia rozmowy (dyskusji), wpływającego na rozmówcę w zamierzony sposób i przy użyciu konkretnych środków językowych. Od starożytności do XIX w. była dziedziną nauki, nauczano jej w szkołach i uważano za konieczny element wiedzy każdego wykształconego człowieka.

Ważnym elementem retoryki są środki retoryczne. Są to takie sposoby ekspresji językowej, które **wzmacniają przekaz, nadają mu emocjonalność i tym samym pozwalają wywrzeć na słuchaczach efekt zamierzony przez mówiącego**. Mogą służyć wielu celom, np. przekonaniu do własnych poglądów, zniechęceniu do poglądów przeciwnika, wywołaniu pozytywnych uczuć wobec mówiącego i reprezentowanego przez niego stanowiska, nakłonieniu do działania lub przerwania działania itp. Niektóre z nich stosujemy w rozmowach na co dzień, używa się ich w literaturze. Środkami retorycznymi są np. apostrofa, pytanie retoryczne, uosobienie, inwersja (odwrócenie szyku zdania), metafora, ironia itp.

Najogólniej środki retoryczne dzielimy na:

- ♦ **środki retoryczne służące nawiązaniu relacji z odbiorcą wypowiedzi i nastawieniu go przychylnie do mówiącego**, zaangażowaniu go emocjonalnie,
- ♦ **środki retoryczne służące pouczeniu**, przekonaniu, wywarceniu wpływu na opinie i poglądy,
- ♦ **środki retoryczne służące nadaniu wypowiedzi kwiecistego, ozdobnego, interesującego dla odbiorcy stylu**.

Recenzja

ZAPAMIĘTAJ!

Recenzja – krytyczna i objaśniająca ocena utworu literackiego, naukowego, przedstawienia teatralnego, wystawy, filmu, gry komputerowej itp. publikowana w czasopiśmie, na portalach internetowych, w radiu lub telewizji.

Recenzja szkolna – rodzaj sprawozdania z analizą i interpretacją danego dzieła oraz jego subiektywną, krytyczną oceną.

Recenzja jest utworem dość schematycznym – powinna być podzielona na wstęp, rozwinięcie, zakończenie.

WSKAZÓWKI!

Recenzja powinna zawierać:

- ♦ najważniejsze informacje o recenzowanym dziele, np. tytuł filmu, nazwiska reżysera i głównych aktorów, autora książki,
- ♦ określenie problematyki dzieła,
- ♦ ogólne informacje o akcji; nie wolno streszczać, opisywać dokładnie fabuły, zdradzać zakończenia, przedstawiać istotnych szczegółów,
- ♦ omówienie i ocena jego poszczególnych elementów, np. gry aktorów, stylu i języka książki oraz uzasadnienie swoich opinii,
- ♦ podkreślenie subiektywizmu wypowiedzi (używanie formuł typu: *moim zdaniem...*, *w mojej ocenie...*, *sądzę, że...*),
- ♦ polecenie lub odradzenie danego dzieła i krótkie uzasadnienie swojego zdania.

Przydatne słownictwo

- ♦ **Wartościowanie pozytywne:** *interesujący, niezwykły, efektowny, nadzwyczajny, ciekawy, ważny, znaczący, aktualny, niezapomniany.*
- ♦ **Wartościowanie negatywne:** *nieciekawym, nudnym, nieudany, mało wartościowy, nieprzekonujący, nieaktualny, niezrozumiały, chaotyczny.*

Schemat recenzji

1. Informacja o przedmiocie recenzji	<ul style="list-style-type: none"> ♦ książka – tytuł, autor, wydawca, czas wydania, rodzaj publikacji, forma, objętość itp., ♦ spektakl teatralny – tytuł, autor, aktorzy, reżyser, miejsce wystawienia sztuki, scenografia itp., ♦ film – tytuł, autor, aktorzy, reżyser, scenografia, miejsce obejrzenia itp.
2. Obiektywna ocena różnych elementów przedmiotu recenzji	<ul style="list-style-type: none"> ♦ książka – uwagi krytyków, wypowiedzi kolegów, nauczyciela, szata graficzna, geneza utworu, problematyka, kompozycja, ilustracje itd., ♦ film, spektakl teatralny – uwagi krytyków, miejsce i czas akcji, gra aktorska, scenografia, muzyka, ogólny nastrój itd.

3. Podsumowanie (subiektywna ocena przedmiotu recenzji)

- ♦ **książka** – mogła zachwycić; pomogła zrozumieć nurtujący mnie problem; dała wyobrażenie o...; skłoniła do refleksji; zmusiła do myślenia na temat...; sprawiła dużo przyjemności; przekonała o słuszności twierdzenia „...”; zachęciła do poznania innych utworów tego autora itd.,
- ♦ **film, spektakl teatralny** – dostarczył wielu niezapomnianych wrażeń; pogłębił wiedzę na temat...; pozostawił niesmak; nie przekonał mnie do teorii, że...; dał wiele do myślenia; jestem pod urokiem ulubionego aktora; przekonał, że dobry aktor nawet w mniej ambitnym filmie zachowa swoją klasę; jeżeli tylko nadarzy się okazja, z przyjemnością obejrzę ten film (spektakl) powtórnie itp.

WSKAZÓWKA!

Pomocą w opanowaniu umiejętności pisania recenzji może być wyrobienie w sobie **nawyku czytania różnych recenzji zamieszczanych w prasie lub Internecie** bądź słuchania wypowiedzianych (czytanych) w telewizji, np. przed spektaklem w teatrze telewizji lub przed projekcją jakiegoś głośnego filmu.

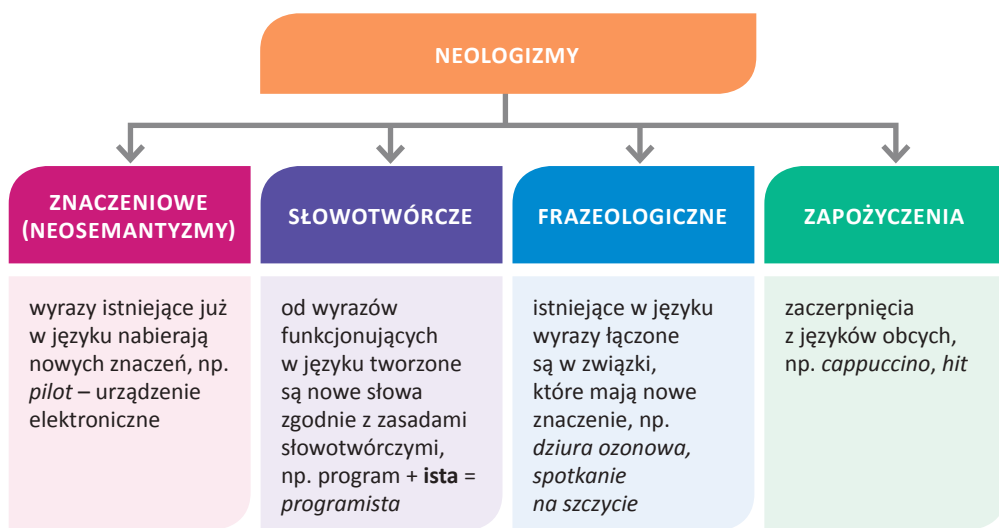
PRZYKŁADOWA RECENZJA

Napisz recenzję filmu *Quo vadis*. Wykorzystaj znajomość lektury Sienkiewicza. Twoja recenzja powinna liczyć co najmniej 200 słów.

Recenzja filmu <i>Quo vadis</i>		Opatrz recenzję tytułem.
Wstęp	<p>Pod koniec tegorocznych wakacji miałam okazję razem z rodziną obejrzeć wydany na DVD film „Quo vadis”, w reżyserii Jerzego Kawalerowicza, nakręcony w 2001 roku. Stanowi on ekranizację powieści Henryka Sienkiewicza „Quo vadis”, dlatego byłam go bardzo ciekawa, gdyż książka niezwykle mi się podoba.</p>	Podaj, kiedy i gdzie oglądałeś recenzowany film.
	<p>W rolach głównych wystąpili: Paweł Deląg (Marek Winicjusz), Bogusław Linda (Petroniusz), Magdalena Mielcarz (Ligia), Michał Bajor (Neron), Franciszek Pieczka (św. Piotr), Jerzy Trela (Chilon). Muzykę skomponował Jan A.P. Kaczmarek, za scenografię odpowiadał Janusz Sosnowski, scenariusz napisał zaś Jerzy Kawalerowicz. Są to bardzo znane nazwiska, więc tym większe były moje oczekiwania wobec filmu.</p>	Podaj datę jego premiery.
		Jeśli film jest adaptacją książki, wspomnij o tym.

- ♦ **fleksyjne** (zmiana sposobu odmiany), np. *nad niebiosy* zamiast *nad niebiosami*,
- ♦ **leksykalne**, inaczej wyrazowe (wyrazy wyszły z użycia), np. *otrok*, czyli *młodzieniec*,
- ♦ **frazologiczne** (stałe połączenia wyrazowe wyszły z użycia), np. *klimkiem rzucać*, czyli *zmyślać*.

Nowe odkrycia i wynalazki przyczyniają się do tego, że pojawia się **potrzeba utworzenia nowego wyrazu na oznaczenie nowo powstałego przedmiotu, cechy, czynności albo instytucji**. Nowe wyrazy powstają też w wyniku chęci odświeżenia słownictwa.

Neologizm – nowy element językowy (wyraz, jego znaczenie, grupa wyrazowa), który powstał w wyniku ciągłych przeobrażeń języka.

Nie wszystkie utworzone wyrazy wchodzą na stałe do języka, gdyż są wśród nich wyrazy nieudane, niepoprawne lub zbędne (np. proponowane dawniej określenia: *upiór dzienny* – ilość prania wykonanego dziennie przez pralnię, *zwis męski* – krawat). Inne pozostają w języku obok wyrazu, który miały zastąpić, np. *szlafrok* = *podomka*.

Aby **neologizmy słowotwórcze** na stałe weszły do języka, powinny mieć czytelną strukturę oraz postać graficzną i brzmieniową niebudzącą zastrzeżeń estetycznych. Przykładem nieudanego neologizmu jest wspomniane wyrażenie *zwis męski* na oznaczenie krawatu, budzące skojarzenia natury anatomicznej.

Słownictwo zróżnicowane pod względem pochodzenia: wyrazy rodzime i zapożyczone

Wyrazy rodzime – wyrazy odziedziczone z języka prasłowiańskiego, z którego język polski się wywodzi, a także wyrazy utworzone w polszczyźnie, np. *kołacz, państwo, podręcznik*.

Wyraz zapożyczone (zapożyczenia) – wyrazy, zwroty, formy fleksyjne, związki frazeologiczne przejęte z innego języka niż ten, w którym budowana jest dana wypowiedź, np. *komputer, bestseller*.

Zapożyczenia wzbogacają język, nazywają nowe, nieznane dotąd w Polsce przedmioty, zjawiska. **Pojawiają się pod wpływem kontaktów gospodarczych, politycznych, religijnych i kulturowych z innymi, zwłaszcza sąsiednimi lub dominującymi w świecie, państwami.** Wymiana wyrazów między różnymi językami jest zjawiskiem występującym od początku historii społeczeństw. Niektóre zapożyczenia, zwłaszcza przejęte z łaciny, tak się zadomowiły w naszym języku, że nie rozpoznajemy ich dzisiaj jako zapożyczonych z innego języka, np. *szkoła* (łac. *schola*) czy *pacierz* (łac. *pater noster*).

Ze względu na przedmiot zapożyczeń dzielimy je na:

- ♦ **zapożyczenia właściwe**, przejęte razem ze znaczeniem, ewentualnie z uproszczoną wymową i pisownią, np. *burmistrz* (niem.), *loggia* (wł.),
- ♦ **zapożyczenia strukturalne** (kalki, repliki), czyli wyrazy, których części składowe są tłumaczeniami słów obcych, np. *nie ma sprawy* (*no matter*, ang.), *przedstawienie* (*Vorstellung*, niem.),
- ♦ **zapożyczenia sztuczne** (hybrydy), czyli wyrazy utworzone ze składników należących do języków obcych, np. *ciucholand* (pol. *ciuch*, ang. *land*),
- ♦ **zapożyczenia semantyczne**, czyli przejście przez istniejące już słowo nowego znaczenia, np. słowo *korespondować* pod wpływem ang. *to correspond* nabrało nowego znaczenia 'odpowiadać czemuś'.

Ze względu na pochodzenie można wśród zapożyczeń wyróżnić:

Nazwa	Zapożyczenie	Przykłady
anglicyzmy	angielskie	<i>dżinsy, trend, weekend, mecz</i>
białorutenizmy	białoruskie	<i>posag, morda</i>
bohemizmy	czeskie	<i>hańba, robot, pawlacz</i>
galicyzmy (romanizmy)	francuskie	<i>negliż, buduar, fryzjer</i>
germanizmy	niemieckie	<i>handel, gmina, rynek</i>
hungaryzmy	węgierskie	<i>szereg, kontusz, orszak</i>

SZKOŁA PODSTAWOWA

na 100%

REPETYTORIUM SZKOŁA PODSTAWOWA Język Polski dla klas 7-8

to książka zgodna z najnowszą podstawą programową, zawiera omówienia lektur i wierszy (**streszczenia, charakterystyki, problematyka, interpretacja poezji**) oraz część teoretyczno-językową. Napisana jest zrozumiałym językiem i skupia się na treściach, które

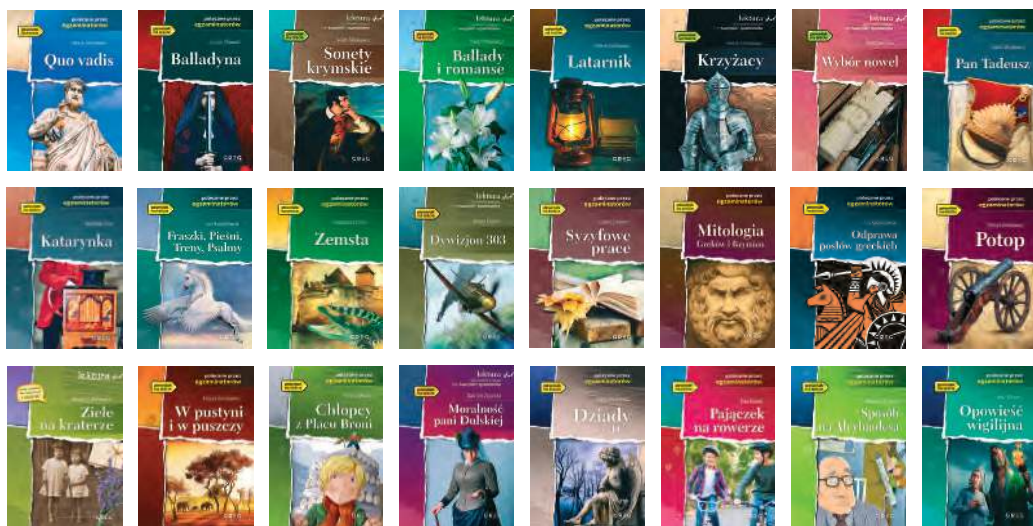
naprawdę są potrzebne. Dodatkową wskazówką są **znaczniki „pewniak na teście”**, pokazujące, o co najczęściej pytają nauczyciele na sprawdzianach. Nowoczesna szata graficzna i rozwiązania graficzne typu ramki, tabelki, schematy pomagają w nauce. Z tą książką nie będą już potrzebne żadne korepetycje z języka polskiego!

mgr Marek Kotlarczyk

pewniak na teście

Lektury Grega. Zaufaj sprawdzonej marce!

Najnowsze wydania zawierają **odpowiedzi na pytania z podręczników i testów.**

Pełnej oferty szukaj w najlepszych księgarniach.

GREG
WYDAWNICTWO

Wydawnictwo GREG
ul. Klasztorna 2B ■ 31-979 Kraków
www.greg.pl

ISBN 978-83-8186-194-6

9 788381 861946